

ПУЛЕНКО І. І, викладач

*Відокремлений структурний підрозділ «Полтавський політехнічний фаховий
коледж Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»*

ФІЛОСОФІЯ ЯК КОНСТРУКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УСВІДОМЛЕННЯ ЛЮДИНОЮ ІДЕНТИЧНОСТІ

Відчуття власної ідентичності є тим світоглядним орієнтиром, що супроводжує людину протягом всього життя. Проходячи шлях від природного до суспільного життя людина активно формує в собі певні цінності і норми поведінки. Вічні філософські питання: «Хто я є?», «Що є найголовнішою цінністю мого життя?» спонукають особистість до осмислення своєї сутності, включаючи відповідні знання та емоції. Самоідентифікація виступає необхідною умовою соціалізації та розвитку особистості, сприяє формуванню відповідних якостей.

Аналіз періодів розвитку філософської думки дає цілісне уявлення про ідентичність, що поєднує онтологічну, когнітивну, гносеологічну й аксіологічну складові самоідентифікації. В античній філософії відчувалась діалектика процесу ідентифікації. Заслуговує на увагу філософія Сократа, який учив, що поведінка людини повинна визначатися не зовнішньою причиною, а внутрішньою метою і тому філософія повинна допомогти людям розібратися з мотивами власної поведінки. Філософ підштовхує людей стати на шлях самопізнання для того, щоб навчитися розрізняти Добро і Зло та взнати, що таке добродійна поведінка. Сократ пропонує пізнати самого себе та оволодіти добродійною поведінкою шляхом прояснення душею своїх власних засад. Знання добродійності у вченого ототожнюється з самою добродійністю: на його переконання, тільки людина, яка навчилася розрізняти Добро і Зло, набуває істинного знання, будує своє життя на істинних ідеалах і несе відповідальність за свої вчинки. [1, с. 229]. Сократ виводить людину зі світу

природних залежностей і переконує, що ідеальні мотиви поведінки людини визначають її реальні справи. Вплив цього філософа на розвиток європейської класичної філософії важко переоцінити. Саме він знайшов справжню «міру» людини, вказав на спрямування розвитку особистості на шляху розвитку її універсальної мислинневої здібності, задіяв метод філософської рефлексії, за допомогою якого першим почав досліджувати всезагальні засади людського буття. Ідеї Сократа в античній філософії були розвинуті Платоном та Аристотелем. Платон у специфічній формі філософського ідеалізму висвітлив питання про природу загальних понять. Він довів, що до сфери розуму належать специфічні змісти – загально значимі поняття, що відрізняються від чуттєвих образів, долучення до яких закладає основу розумової діяльності індивіда. Аристотель, велику увагу приділяв дослідженню душі. В своїй праці «Про душу» він писав: «Думається, що пізнання душі значно сприяє пізнанню будь-якої істини, особливо ж пізнанню природи. Адже душа є якби початок живих істот» [2, с. 291]. Таким чином, Аристотель тлумачить душу як організуючий початок живих тіл або форму реалізації здатного до життя тіла. Він доходить висновку, що душа і тіло – нероздільні, крім того душа є доцільно працюючою органічною системою. Концепція, в якій був реалізований новий підхід до трактування душі і тіла, а головне – про їх співвідношення, була запропонована в XVII ст. і тривалий час називалася декартівською. Душа, за Декартом, – це непротяжна субстанція, яка складається з таких явищ як «думки». «Під словом мислення (cogitatio), – пише Декарт, – я розумію все те, що відбувається в нас таким чином, що ми сприймаємо його безпосередньо самі собою; і тому не тільки розуміти, бажати, уявляти, а також почувати означає тут те ж саме, що й мислити» [3, с. 142]. Далі ця проблематика активно розроблялася німецькою класичною філософією, починаючи з І. Канта. В своїй філософії він прагнув зрозуміти активну роль людини в процесі пізнання, адже саме людина, на його думку, організовує та спрямовує свій досвід. Г. В. Ф. Гегель уперше в світовій філософії дає історичне трактування

свідомості. Справді прогресивною, революційною можна вважати його працю «Феноменологія духу». «Людина присвоює здатність мислити в практичній формі, активно взаємодіючи спочатку з побутовими предметами, а потім ознайомлюючись з моральними та правовими нормами, правилами суспільного життя та державою. І тільки на засадах «практичного розуму» у людини формується здатність до дій у внутрішньому плані свідомості» [4, с. 62].

Процес ідентичності, закладений розвитком філософської думки, набуває все більшого значення за умов глобалізації, розширення економічного, політичного та культурного співробітництва. Інтенсифікація різноманітних контактів, обмінів та співпраці в цілому є взаємовигідними, особливо для потужних держав світу, які використовують наявні можливості не тільки для експорту своєї продукції, але й для поширення своїх цінностей, культури. Проте теорія ідентичності виходить з того, що люди, як правило, прагнуть мати позитивну самооцінку, що зумовлює застосування різних стратегій. Це почуття може виникати на основі спостережень за власною поведінкою та емоціями, а також за оцінюванням фізіологічного стану, відповідної соціальної інформації або процесів порівнювання. Конструювання ідентичностей передбачає використання матеріалів з історії, географії, філософії, політики, культури тощо. Для формування ідентичності особистість зобов'язана уміти: розв'язати проблему реальності, досягти успіху, розглядаючи предметом відносини внутрішньої і зовнішньої перспективи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мазур Л. Дух і плоть. Філософія життя та проблема людської тілесності : монографія. Львів : 2003. 377 с.
2. Філософія. Світ людини. Курс лекцій : навч. посіб. / В. Г. Табачковський, М. О. Булатов, Н. В. Хамітов [та ін.]. Київ : Либідь, 2003. 429 с.
3. Поцюрко М. Філософія : навч.-метод. посіб. Львів : Сполом, 2014. 276 с.
4. Синиця А. Аналітична філософія : монографія. Львів : ЛДУФК, 2013. 303 с.